

Консультації
Історія України
Консультація 7

Хрущовська "відлига" (1953–1964)

Хрущовська "відлига" — неофіційна публіцистична назва періоду в історії СРСР після смерті Й. Сталіна (з 1953 по 1964-й рр.). Вислів "відлига" походить від назви повісті Іллі Еренбурга. Поняття "Хрущовська "відлига" пов'язане з перебуванням на посту першого секретаря ЦК КПРС Микити Хрущова (1953–1964 рр.) Цей період характеризувався зменшенням політичних репресій, вибірковою реабілітацією засуджених та репресованих у сталінські часи, частковою лібералізацією політичного життя, незначним послабленням тоталітарної влади.

Після смерті Й. Сталіна 5 березня 1953 р. М. Хрущов, який очолив комуністичну партію, взяв курс на реформування сталінського режиму. Зі зміцненням влади М. Хрущова "відлига" почала асоціюватись із засудженням культу особи Й. Сталіна. На XX з'їзді КПРС в 1956 р. М. Хрущов виголосив доповідь з критикою культу особи Й. Сталіна і сталінських репресій. У зовнішній політиці СРСР було проголошено курс на "мирне співіснування" з країнами Заходу. Новий курс підтримала партійна верхівка та службова номенклатура. У ці роки в системі ГУЛАГ у спалахують повстання в'язнів під антисталінськими лозунгами (Норильське, Воркутинське, Кенгірське повстання). Припинилась підготовка нових політичних процесів, почалася ліквідація ГУЛАГу. Чимало політв'язнів в СРСР, в т. ч. з України звільнили з місць ув'язнення та реабілітували. В цей час незначно послабилась цензура, перш за все у мистецтві та літературі. Водночас у 1954–1956 рр. відбулась низка процесів над колишніми членами ОУН, що закінчилися смертними вироками (Кирило Осьмак, Василь Охримович та ін.).

У 1954 р. до складу УРСР увійшов Крим, господарство якого після масової депортації кримсько-татарського народу перебувало в занепаді.

Період "відлиги" тривав недовго. Після масових антикомуністичних виступів 1953 р. у НДР, в Польщі у 1956 р. та після придушення Угорського повстання 1956 р. партійне керівництво СРСР, налякане можливою лібералізацією політичного режиму, почало активний спротив процесам десталінізації. Президія ЦК КПРС 19 грудня 1956 р. затвердила лист ЦК КПРС "Про посилення політичної роботи партійних організацій в масах і припинення вилазок антирадянських, ворожих елементів". Як наслідок – зросла кількість засуджених за "контрреволюційні злочини". У 1958 р. почала діяти постанова про "добровільний" вибір батьками мови навчання у сфері освіти.

У 1961 р. Хрущов почав нову хвилю десталінізації, кульмінацією якої стало винесення труни диктатора з кремлівського мавзолею. В цей період з'явився рух "шестидесятників", який став індикатором початку кризових явищ тоталітарної системи в СРСР. Проте все ще будь-яке інакомислення жорстоко каралося. Зокрема, у травні 1961 р. Львівський обласний суд засудив українського письменника Левка Лук'яненка до розстрілу за ст. 56 ч. 1. і ст. 64 КК УРСР. Звинувачення побудували на підставі першого проекту програми Української робітничо-селянської спілки. Письменника звинуватили в тому, що він "з 1957 р. виношував ідею відриву УРСР від СРСР, підривав авторитет КПРС, зводив наклепи на теорію марксизму-ленінізму". Окрім Л. Лук'яненка суд виніс вироки іншим представникам національно свідомої інтелігенції – І. Кандибі (до 15 р.), С. Віруну (до 11 р.), В. Луцькову, О. Любичу, І.

Кіпішу та Й. Боровницькому (до 10 р. ув'язнення для кожного). Через 72 доби Верховний Суд замінив розстріл Л. Лук'яненка на 15 років позбавлення волі. Інші отримали терміни від 7 до 15 років позбавлення волі.

Загалом політика Хрущова була непродуманою і суперечливою. Внаслідок експериментів у сільському господарстві почалася продовольча криза. Освоєння близько 16 млн га незайманих земель Казахстану й Сибіру, здійснюване в основному в УРСР, спричинило вичерпання ресурсів з України. Компартійна верхівка на жовтневому пленумі ЦК КПРС у 1964 р. усунула М. Хрущова від влади.

Попри часткову десталінізацію командно-адміністративна система зберегла свою сутність. Посилилося переслідування віруючих, масово знищувалися церкви, відновились репресії представників інтелігенції, зазнавали цькувань колишні політв'язні. У часи Хрущова Україна з її великими ресурсами та потужною паливно-енергетичною базою стала сировинним додатком радянської політичної та економічної системи.

Тестові завдання

Запитання 1

Між ким розгорнулася боротьба за владу після смерті Йосипа Сталіна?

варіанти відповідей

- А) Хрущов, Берія, Маленков;
- Б) Берія, Хрущов;
- В) Хрущов, Маленков;

Запитання 2

Яким чином Хрущов отримав перемогу у боротьбі?

варіанти відповідей

- А) Залучився підтримкою Маленкова і військових на чолі з Жуковим;
- Б) Підкупив керівництво КПРС;
- В) Використав компромативні документи на Берію, які свого часу збирав Сталін;

Запитання 3

Який термін означає спробу лібералізації суспільно-політичного життя та проведення значних соціально-економічних реформ?

варіанти відповідей

- А) Десталінізація;
- Б) Застій;
- В) Відлига;

Запитання 4

Що не є складником десталінізації?

варіанти відповідей

- А) Централізація управління, посилення командно-адміністративної системи;
- Б) Амністія та реабілітація незаконно засуджених;
- В) Реформа силових відомств та судової системи;

Запитання 5

Кого не торкнувся Перший етап амністій в Україні?

варіанти відповідей

- А) Кримських татар;
- Б) Воїнів УПА;
- В) Осіб, що співпрацювали з окупантами в роки війни;

Запитання 6

Епопею якої рослини впровадили на селі?

варіанти відповідей

- А) Буряка;
- Б) Кукурудзи;
- В) Соняшника;

Запитання 7

На що були перетворені колгоспи?

варіанти відповідей

- А) Раднаргоспи;
- Б) Радгоспи;
- В) Хрущовки;

Запитання 8

Позитивним наслідком раднаргоспів є -

варіанти відповідей

- А) скоротився адміністративно-управлінський апарат;
- Б) поява місництва;
- В) збої у виконанні шостої п'ятирічки;

Запитання 9

Політична відлига зумовила нову хвилю ...

варіанти відповідей

- А) Лібералізації;
- Б) Радянізації;
- В) Українізації;

Запитання 10

Період духовного пробудження в Україні має назву...

варіанти відповідей

- А) Шістдесятництво;
- Б) Відлига;
- В) Лібералізація;

Запитання 11

Дисиденти це -

варіанти відповідей

- А) повернені додому кримські татари;
- Б) представники української інтелігенції;
- В) незгідні з владою, інакодумці.